

ŽMOGAUS EGZISTENCIJA ABSURDO APLINKOJE IR ŽMONIŲ SOLIDARUMAS A. KAMIU „MARE“

Kazys MACENAS

Literatūros kritika, nagrinėdama sudėtingą ir prieštaringą A. Kamiu kūrybą, rašytoją dažnai vadina egzistencialistu (pagal pagrindinių kūrybos teiginių panašumą su Sartro ir kitų egzistencialistų teiginiais) ir absurdo autoriumi. Nežiūrint kai kurių paties rašytojo ir kritikos nesutarimų, šiandien šios sąvokos visiškai suaugusios su rašytojo kūryba. Norėję tik dar kartą priminti, kad absurdo pajautimas būdingas ne visai Kamiu kūrybai. Joje pastebima minties evoliucija, temų ir problemų raida. Kaip žinia, aiškinama, kad absurdo jausmas atsiranda tada, kai trokštąs aiškumo žmogaus protas susiduria su pasaulio iracionalumu¹. O vienas pirmųjų stipriausių A. Kamiu jausmų buvo (tai atsispindėjo ir ankstyvojoje kūryboje) meilė gamtai, ypač jūrai, kurią galima pajusti savo kūnu, tarsi kokias mistiškas apeigas atliekant su judančiais gyvybingais elementais, tarsi norint susiliesti su Visata, tapti jos dalimi. Ankstyvojoje kūryboje dar neužsimenama, kad žmogui pasaulis visada priešiškas. Žiauri gyvenimo tikrovė — skurdas, tuberkuliozė — atveria kelią į jo kūrybą nerimastingesnei, gyvenimo ir mirties santykio temai. Paskui, jau giliau, prabudo pašaukimas laimei, kurios elementari forma — žinojimas, kad gyveni, kūniškas džiaugsmas, persiduodantis sielai bei palaikantis viltį ir drąsą prieš absurdiškumą; vėliau — blaivus įsitikinimas, kad blogis niekada nebus galutinai nugalėtas, kad „vis reikės pradėti siekti vienintelės žmogui įmanomos pergalės, santykinės, bet ir absoliučios vertės, būnant tos trapios taikos ir tvarkos tarpelyje, kurį galima iškovoti iš fatališkumo, tame mažame erdvės plotelyje, kai Sizifui laikinai išsprūsta akmuo“².

Šitaip mes priartėjame prie „Maro“, kuriame randame tolesnę A. Kamiu minties raidą. Autorius parodė, kaip atsiskleidžia kovojančių ir besimokančių pasidalyti valia ir viltimi žmonių draugystė: „Nieko nekalbėjo, bet širdy jautė tą patį, ir šios nakties atminimas juodviem buvo malonus“³. Štai buvęs vienišas Sizifas-žmogus jau nebe vienas, jis tai jaučia ir žino, solidarizuojasi su kitais ir solidarume atranda save; visa tai

¹ A. Kamiu, Sizifo mitas (ištraukos), Problemos, 1970, Nr. 2/6, p. 108.

² P.-H. Simon, Presence de Camus, Paris, 1959, p. 35.

³ A. Kamiu, Maras, Vilnius, 1968, p. 291.

Kamiu herojai daro kukliai, be skambių žodžių, gyvenimo reikalų, ypač sunkumų suartinti.

Kai kurie tarybiniai kritikai tvirtina, kad Kamiu minties raidaėjusi degradavimo kryptimi, kiti neakcentuoja Kamiu idėjų evoliucijos. Šitai mes pastebime ir bendro pobūdžio darbuose, ir atskiruose didesniuose straipsniuose ar knygose, skirtose rašytojo kūrybos analizei. L. G. Andrejevas taip apibūdina A. Kamiu: „Visiškai nuvalkiota Kamiu koncepcija ir jam būdingas idėjų skurdumas kiek pridengti rašytojo literatūriniu talentingumu. Šitai matyti Kamiu kūrinuose, parašytuose antrojo pasaulinio karo metu. Tačiau greitai ateina neišvengiama rašytojo degradacija dėl dekadentiškų koncepcijų, politinio konservatyvizmo, kurie prazudo talentą“⁴.

Literatūros kritikė E. M. Jevnina, kalbėdama apie A. Kamiu „Marą“, pažymi, kad ši knyga — jo „grožinės kūrybos viršūnė“, tačiau kartu nurodo tik tokį skirtumą tarp „Svetimo“ ir „Maro“: „Skirtingai nuo pypaskos „Svetimas“, čia duota ne vieno individo, o viso miesto istorija, tai yra kažkokio visuomeninio kolektyvo, tačiau taip pat dirbtinai atplėšto ir atskirto nuo viso likusio pasaulio“⁵.

Prancūzų kritikoje matyti tendencija vertinti visą A. Kamiu kūrybą vienu požiūriu. Priklausomai nuo autoriaus, kiekvieną kartą iškeliamas vis kitas, tariamai svarbiausias aspektas A. Kamiu kūryboje. Pjeras Nguyen Van Huy nagrinėja laimės temą⁶. Žozefas Mažo svarbiausiomis A. Kamiu kūrybos temomis laiko maišto ir laisvės temas⁷. P. Zelina apsiriboja tik laisvės tema⁸.

Be abejo, minėtų kritikų darbuose yra dalis tiesos: ir laimės, ir laisvės, ir maišto temos randamos šio rašytojo kūryboje. Bet tada irgi galima teigti, jog gyvenimo bei mirties temos, taip pat dažnas sąmonės priešpastatymas pasauliui, kuriame nėra žmogiškosios sąmonės apraiškų, yra labai svarbūs momentai A. Kamiu kūryboje. Gyvenimo ir mirties kontrastą ypač jaučiame ankstyvuosiuose kūrinuose: jaunystėje jis švenčia savo „jungtuves“ su gamta („Noces“), bet labai greitai pajunta esant kažką žmogui priešiško (pvz., ligos, neaplenkiančios žmonių, ypač vargšų, nei jo paties ir kt.). Pagaliau gyvybės ir mirties temos naujais niuansais nuskamba „Svetimame“ (Merso pasmerkimas mirti), taip pat „Mare“, kur mirtis įsisuka į visą miestą. Galima kalbėti apie negyvojo, „mineralinio“, t. y. pasaulio be sąmonės, apraiškų priešišumą žmogui. Šis priešpastatymas, itin ryškus „Mare“, vis dėlto nėra vienintelis, šios rūšies priešpastatymą rasime

⁴ Л. Г. Андреев, Французская литература, Москва, 1959, p. 246.

⁵ Е. М. Евнина, Современный французский роман (1940—1960), Москва, 1962, p. 101.

⁶ P. Nguyen-Van-Huy, La Méthaphysique du bonheur chez Albert Camus, Neuchâtel, 1962.

⁷ J. Majault, Camus, Révolte et liberté, Paris, 1965.

⁸ G-P. Gélinas, La Liberté dans la pensée d'Albert Camus, Fribourg, 1965.

ir ankstyvesniuose kūrinuose (pvz., „Svetimame“ akinanti saulės šviesa pastūmėjo Merso į nusikaltimą).

Tačiau iš šio problemų rato išsirinksime vieną, siauresnę, žmonių solidarumo absurdo sąlygomis problemą. Ji itin ryški „Mare“ ir yra A. Kamiu filosofinės minties šiame kūrybos etape raidos rezultatas. Tos raidos aspektu apie šią problemą kritinėje literatūroje platesnių samprotavimų neaplinkama. Šio darbo uždavinys yra paanalizuoti, kaip žmogaus egzistencija absurdo aplinkoje atveda prie solidarumo idėjos, kuri yra svarbiausioji A. Kamiu humanizmo apraiška.

* * *

„Maro“ epigrafe — citatoje iš D. Defo — sakoma: „Kaip kad leistina vieną vergovės formą parodyti per kitą, taip lygiai leistina, pasigaunant iki šiol dar nebūtų dalykų, parodyti tai, kas yra iš tiesų“. Šis epigrafas leidžia suprasti, kad pasakojimas bus netiesioginis, alegoriškas, kad reikia neišleisti iš akių „Maro“ dviplaniškumo. Beje, „Mare“ galima įvairiais aspektais kalbėti apie kelias dvipuses ar net daugiapuses plotmes. Pvz., galima nagrinėti realaus ir alegorinio elemento santykį, konkretaus, aplinkybių padiktuoto, ir abstraktaus, apibendrinto atvejo santykius ir kt. Pirmiausia pasidomėkime, kaip po tam tikros raidos — „Maro“ parašymo laikotarpiu — rašytojas supranta žmogaus egzistenciją absurdo aplinkoje, kaip ją alegoriškai parodo ir kokias prasmes gali turėti maro sąvoka.

„Maras“ — atskiras svarbus etapas A. Kamiu kūryboje. Šiame kūrinyje itin ryškiai pabrėžiamas dvejopas žmogaus veiklos vertinimas (dviem planais). Supanti žmogų absurdo aplinka čia vaizduojama ne pasinaudojant antikiniu mitologiniu siužetu, kaip „Sizifo mite“, bet per simbolišką maro vaizdą. Nauju aspektu čia kalbama ir apie moralines žmogaus pareigas. Pozityvios moralės atkūrimas būtų nesuprantamas absurdiškame žmogaus santykyje su Visata, todėl tenka viską, bet kurią pastangą ar mintį matuoti ne tik absurdiško pasaulio masteliu, o bent dviem masteliais. Tuos du planus galima būtų pavadinti ir apibūdinti maždaug taip:

didysis planas — Visata ir žmogaus santykis su ja,

mažasis planas — individas, jo moralė, patirtis ir individo santykiai su kitais žmonėmis.

Didžiajame plane jokios žmogaus pastangos neturi prasmės, nes viintelė, kiek apčiuopiamesnė realybė čia yra mirtis. Visata žmogui yra visiškai svetima. Bėgalinės, visada priešiškos žmogui Visatos atžvilgiu jo pastangos nepamatuojamos ir, vadinasi, beprasmės. Tuo būdu Kamiu kuriamas moralines vertybes tegalima apžvelgti ir pamatuoti tik mažuoju planu. Vieno žmogaus pastangos turi tam tikrą prasmę kitiems žmonėms, tik reikia siekti, kad jos neatsisuktų prieš kitus. „Mare“ A. Kamiu

ir ieško tokios išeities, kuri padėtų žmonėms išvengti, kad jų pastangos pakenktų kitiems. Atsakymą į tai bandysime rasti vėliau, susipažindami su romano personažais.

Išleisdamas 1942 m. „Sizifo mitą“, A. Kamiu pareiškia, kad absurdas yra dėsniš, o jis — A. Kamiu — yra absurdo autorius. Ketvirtame knygos skyriuje autorius pasakoja Sizifo — žmogaus, dievų pasmerktą sunkiam ir amžinam darbui, — istoriją. Sizifas blaiviai suvokia savo padėties fatališkumą ir ją niekina. Ši panieka — maištas. Vadinas, Sizifo paveikslas — įsisiąmoninusios savo padėtį ir maištingos žmonijos dalies paveikslas, ir pagrindinė A. Kamiu kūrybos šiame etape tema — maišto tema. Visų vėlesnių A. Kamiu kūrinių veiksmo aplinka — absurdo aplinka, dar vadinama „absurdo rėmais“, „absurdo sienomis“. Kaip pozityvų momentą, kaip išeitį gyvenantiems šioje aplinkoje autorius vėl nurodo maištą. Suprantama, kiekviename kūrinyje absurdo sienos vis kitokios. Sizifui „absurdo sienos“ — simbolinė, nenugalima dievų valia. Pagal tai, kaip keičiasi absurdo aplinka, turi keistis ir joje esančių personažų veikla, t. y. turi keistis maišto formos. Sizifas, Merso (iš romano „Svetimas“) yra vienišos figūros. Šie kūriniai sudaro vieną rašytojo minties etapą. Sekantis etapas — „Maro“ sukūrimas. Pagrindinė tema ta pati — maištas, susipynęs su solidarumo idėja. Maro — „absurdo sienų“ — atžvilgiu maištas reiškia žmogaus priešinimąsi nenugalimam blogiui. Bet dabar jau reikia konstatuoti naują maišto aspektą — šis maištas siejasi su nelaimę patyrusių solidarumu. Susidūrusi akis į akį su žiauriomis aplinkybėmis, žmonių bendruomenė turi pasirinkti: gyventi iš inercijos kaip anksčiau ar atsinaujinti. Maišto, kaip pozityvaus momento, kaip vidinės pergalės prieš absurdą, atsinaujinimui nebeužtenka. Visuomenė linksta atsinaujinti, veikiama kiekvieno individo sielos gilumoje slypinčio slapto brolybės jausmo. Netgi abejingieji, sudarantys Orano gyventojų daugumą, galų gale pradėjo suprasti, kad nelaimė liečia visus. Užuojauta nelaimingiesiems, suvokimas, jog tai visų bendras reikalas, gimdo solidarumą, brolybę žmonių, prieš savo valią susietų likimo. Kvietimas solidarizuotis pavojaus akivaizdoje, svarbiausių personažų nuosekli ir atkakli kova prieš blogį — šie pozityvūs teiginiai ir sudaro knygos idėjinę vertę, peržengę abstraktaus maišto mintis „Sizifo mite“.

* * *

„Maras“ — alegoriškas ir simboliškas, žodžiu, perkeltinę prasmę turintis kūrinys. Dėl tam tikro jo simbolinės prasmės lygio niekas neabejoja. Kai kurių simbolių prasmę nesunku išaiškinti, pavyzdžiui, paties maro prasmę. Tuo metu, kai knyga pasirodė, ką tik išsivadavę iš karo košmarų protai visiškai natūraliai linko mare atpažinti vokiečių okupaciją, o kelių žmonių kovoje prieš epidemiją — pasipriešinimo kovojojų veiksmus, nes

paties autoriaus karinga pozicija leido daryti tokias išvadas. Bet suprasti kūrinį kaip aplinkybių padiktuotą alegoriją reikėtų susiaurinti jo prasmę, užmiršti rašytojo kūrybinės minties raidą. Matyt, marą reikėtų suprasti ne tik kaip fašistinę okupaciją, bet ir kaip visokio visuomeninio negando simbolį. Be to, realybės išraiška ne visada pasiekia simbolio lygį. Daiktai ir reiškiniai, galintys tapti simboliais, dažnai pasidaro tarsi permatomi, leidžia išryškėti minčiai. Kūrinio simboliškosios pusės verčiau reikėtų ieškoti personažų paveiksluose. Kiekvienas herojus gali būti suprastas kaip tam tikros tiesos nešėjas. Personažai daugiausia statiški, abstraktūs: kai kurie literatūros kritikai juos vadina marionetėmis, nes jų savarankiškumas minimalus, kiekvienas jų išryškina rašytojo mintis, idėją, kurią jis nori, pasinaudodamas vienu ar kitu personažu, išreikšti. Kiekvienam iš jų būdinga tik viena kuri savybė, tik bendri tam tikros žmonių grupės bruožai. Nors veikėjų veidai lieka šešėly, bet jie išreiškia labai tvirtą moralinę individualybę. Užuoat išsklaidęs, maras juos suvienija, triuškinanti nelaimė ne-sugeba pasiekti uždaro, absurdui neprieinamo rato — žmonių solidarumo, kuris gema ir išauga ne tik proto, bet ir jausmo maitinamas, tai ir širdžių solidarumas. Granas, jausdamas pirmuosius ligos požymius, leidosi klajoti gatvėmis. Rije jį surado su ašaromis akyse stovintį ties žaislų vitrina, kur kadaise buvo nuspręstos jo vestuvės su Zana. Priešmintinė širdgėla, atgimęs širdy senas liūdesys dėl mylimosios įstumia jį į neviltį. Rije netaria nė žodžio; jo tylėjimas iškaltinas, nes Grano sielvartas buvo ir jo sielvartas, o vienintelis jausmas, draskęs jo širdį, buvo didžiulis pyktis ant to skausmo, kuriuo visiems žmonėms reikia dalytis.

Solidarumo idėjos „Mare“ negalima būtų išryškinti, bent trumpai ne-peržvelgus svarbiausių personažų, nepažiūrėjus, iš kur juose atsirado soli-darumo jausmas. Matyt, pagrindiniais reikėtų laikyti du herojus: Rije ir Taru, nes per juos rašytojas reiškia savo svarbiausias mintis: „Gydytojo ir Taru dialoge galima įžvelgti dviejų Kamiu dialogą. Intelektualas Taru jaučia neaiškų norą veikti kaip „netikintis šventasis“ (saint sans fois), Rije, žmogus iš liaudies, jaučia nesąmoningą brolybę vargšų, kurie pade-da kits kitam darbais; o ne žodžiais“⁹.

Daktaras Rije — nelaimės kronikininkas — stengiasi įgyvendinti „tik-rojo gydytojo“ idealą. Jo pareiga tapo kova su mirtimi, kuri savo meta-fizišku turiniu yra reiškinys, sukeliantis absurdo jausmą. Bet Rije lanko ne tik maru sergančius, jis lanko ir Graną, kurio kančios moralinės, ir Kotarą, piudomą žmogų. Jis rūpinasi tik esama žmogaus padėtimi, dau-giausia materialiąja: jo sveikata, gyvenimo sąlygomis. Daktaro Rije soli-darumas yra padiktuotas sąžiningumo.

Taru — vyriausiojo prokuroro pavaduotojo sūnus; išgirdęs, kaip tėvas pasmerkia mirtį žmogų, septyniolikos metų palieka namus ir visą tolimesnį

⁹ A. Maurois, De Proust à Camus, Paris, 1963, p. 335.

savo gyvenimą nutaria kovoti prieš mirties nuosprendžius. Susidomi politika, įsitraukia į ją; kadangi visuomenė, kuriai jis priklauso, smerkia savo narius mirčiai, Taru nusprendžia kovoti prieš tą visuomenę ir prisideda prie vienos partijos, reikalaujančios ginti žmogaus vertę. Bet pamato, kad jo veiklos priemonės prieštarauja tikslui: jam leidžiama žudyti tam, kad išnyktų žudymai! Taru pasitraukia iš politinės veiklos. Nusprendžia veikti tik individualiai, atsideda vidiniam gyvenimui, kuris pirmiausia jį patį turėtų perauklėti. Maru užkrėstame mieste organizuoja sanitarinės pagalbos komandas, tampa sanitaru; šią jo konkrečią veiklą skatina vidinis gyvenimas. Greta maro, kuris apkrečia kūną, yra dar vidinis maras, kuris apnuodija sielą: neapykanta, melas, išdidumas. Medicininę kovą prieš marą atitinka vidinė kova prieš blogį. O paties Taru nuomone, „doras žmogus, kuris beveik nieko neužkrečia, yra tas, kas mažiausiai duodasi išblaškomas“¹⁰.

Pačiam būti tyram — štai, Taru nuomone, geriausias būdas padėti žmonėms. Tik tas, kuris neapsikrėtęs pats, neapkrės kitų. Tokią tiesą įsisąmonino Taru. Jis įsisąmonino ir kitą tiesą, pagal kurią gyvendamas, solidarizuojasi su nelaimės ištiktaisiais: „Sakau tik, kad žemėje esama dievo rykščių ir esama aukų ir kad reikia, kiek įmanoma, nesidėti su dievo rykšte“¹¹. Taru — įsisąmoninto solidarumo pavyzdys.

Zozefas Granas — smulkus merijos tarnautojas, kai kuo panašus į Merso. Jis neklįjuoja į sąsiuvinį reklamų, bet vis iš naujo pradeda pirmą sakinį romano, kurio niekada neparašys. Granas nežymus, kaip ir „svetimas“, jis — absurdiško gyvenimo simbolis. Bet ištisa praraja jį skiria nuo Merso — jis žmogiškas, tarp kitų žmonių ne svetimas. Jis turi tikrų draugų, su kuriais siekia bendro tikslo. Dėl to Grano gyvenimas, užuot buvęs aprašytas kaip nereikšminga egzistencija, pasiekia didelės savo likimo vertės, menininkas jam suteikia svorį. Apie marą Granas neturi susidaręs kiek ypatingesnės nuomonės, jis prisideda prie kovojančių prieš nelaimę iš spontaniško solidarumo jausmo, būdingo tik vargšams, „iš savo geros širdies“ (p. 154).

Ramberas — žurnalistas. Maras jį užklupo Orane. Miestas uždaromas, jis nebegali išvykti į Paryžių pas mylimą moterį. Bando ištrūkti, bet vel tui. Vieną dieną, kai tai jam būtų pavykę, Ramberas nusprendžia pasilikti. Dvi tiesos kovojo jame: asmeninė laimė ir artimojo egzistencija. Būtų klaidinga neigti laimę, kiekvienas žmogus turi teisę į ją, bet negalima užmiršti ir kitų ir elgtis taip, lyg kiti neegzistuotų. Ne gėda norėti laimės, gėda būti laimingam vienam! Tokią išvadą prieina žurnalistas, prisidedamas prie kitų kovotojų prieš blogį.

¹⁰ A. Kamiu, Maras, p. 286.

¹¹ Ten pat, p. 287.

Tėvas Panelu — talentingas pamokslininkas, maru apkrėstame mieste jis simbolizuoja būsimo gyvenimo viltį. Katedroje pasako du pamokslus, kurie apibendrina pasaulėžiūros keitimąsi nuo nepajudinamo tikėjimo į beviltišką.

Panelu laiko marą dievo bausme ir proga pamokyti netikinčiuosius, kad atsiverstų. Pasirinkus tokį požiūrio tašką, maras tampa įteisintu, normaliu reiškiniu. Panelu įprasmina kančią, jinai nebešokiruoja ir nekelia pasipiktinimo. Todėl teisingiausias elgesys tokiu atveju — nuolankumas, ne maištavimas. Kančia tėvui Panelu — tik idėja, tik abstrakcija: „Panelu — mokslo vyras. Mirštančiųjų jis mažai matė, užtat ir postringauja kažkios teisybės vardu. Tačiau bet koks kaimo kunigėlis, ganantis savo parapijiečius ir girdėjęs mirštančiojo atodūsi, galvoja lygiai taip, kaip aš. Jis kuo galėdamas padės bėdoje, o ne įrodinėš, ką gero ji duodanti žmogui“¹². Taip sako apie Panelu daktaras Rije.

Panelu teigia savo doktrinas kategoriškai. Jis negalvoja padėti Rije ir Taru kovoti prieš blogį. Bet, laikui bėgant, gyvenimas apkrėstame mieste parodo, jog Panelu klydo. Jam teko matyti vaiko agoniją. Abstraktūs, nepagrįsti realiu gyvenimu Panelu įsitikinimai sužlunga. Kodėl už kažkieko nuodėmės turi kentėti tie, kurie jų nepadarė? Protu nebeįmanoma suprasti nei dievo malonės, nei bausmės. Panelu kurį laiką svyruoja, paskui puola į kitą priešingybę: susitaiko su absoliučiu tikėjimo iracionalumu; prieš tai skelbęs ramų tikėjimą visuotine tvarka, Panelu pradeda teigti, jog tikėjimas yra aklas pripažinimas piktinančių dalykų, kurių protas nepripažįsta. Štai prie tokio rūstaus tikėjimo tenka artėti.

Pagaliau Panelu nusprendžia, jog reikia vienaip ar kitaip kovoti, jis įsijungia į sanitarinius dalinius, nevengia vietų, kur galima apsikrėsti maru. Savo įstojimą į sanitarinius būrius jis aiškina pareiga (p. 248). Apsikrečia ir miršta, atsisakęs nuo visokios medicininės pagalbos, kabindamasis iš paskutiniųjų į savo žiaurų tikėjimą, bet net ir prieš mirtį neatgavęs sielos pusiausvyros ir aiškos sąmonės. Panelu — tipas žmogaus, iš dalies, bet ne galutinai nugalėjusio savy dogmą, trukdančią jam solidarizuotis su nelaimingaisiais.

Kotaras — absurdo herojus. Aliuzijos „Mare“ į Merso istoriją (p. 66) leidžia manyti, kad ir Kotaro praeitis gali būti panaši į Merso; matyt, Kotaras yra padaręs koki nors nusikaltimą ir stengiasi išvengti policijos domėjimosi juo.

Maras kaip tik sudaro tam sąlygas. Kotaro kraštutinis individualizmas ne tik peiktinas, bet ir pavojingas, nes tik dėl savų interesų Kotaras norėtų, kad nelaimė tęstųsi, tai jam naudinga. Pasak Taru, jis yra vienas iš tų žmonių, kurie nešioja savy maro bacilą, vidinio maro bacilą, pavojingą

¹² A. K a m i u, Maras, p. 145—146.

žmogui. Tai ir yra individualizmas, tarpais pereinantis į neapykantą visai žmonių giminei.

Po nepavykusios savižudybės Kotaras taikosi prie visuomenės nuomonės apie jį: „Nuo galo pradėjęs, Granas, beje, turįs suminėti daktarui Rije ir kitus Kotaro būdo pasikeitimus. Kotaras visada buvęs labai liberalių pažiūrų (...). Bet dabar jau kuris laikas jis perkąs tik provyriausybinių Orano laikraštį, ir Granas tiesiog negalys atsiginti minties, kad Kotaras tyčia, norėdamas pasirodyti, jį skaitęs viešose vietose“¹³.

„Svetimame“ kritikavęs visuomenės nuomonę, kuri dažnai remiasi labai abejotina etika, Kamiu ir čia parodo Kotaro pastangų, siekiant susidaryti apie save gerą nuomonę, beprasmiškumą.

O kai maras atsitraukia ir visa kita nebeatitinka individualistiškų Kotaro interesų, jis prieina iki beprotybės, tampa pavojingas žmonėms. Kovotojų pergalės laikotarpis sutampa su Kotaro žlugimu. Su jo žlugimu pasmerkama individualistinė pozicija, priešiška žmonių solidarumui.

* * *

Nustatę, kad Kamiu mintis evoliucionuojanti, pirmiausia turime pastebėti, kad nuo absurdiškų samprotavimų apie žmogų, jį supantį pasaulį ir iš jo kylantį absurdo pajautimą bei maištą („Sizifo mitas“) rašytojas „Mare“, nors ir perkeltine prasme, vis dėlto kalba apie konkretų blogį. Tuo būdu prieiname prie išvados — kai kurie kritikai ignoruoja arba kategoriškai neigia tokią nuomonę — kad Kamiu kūryba jo metu buvo politiškai ir aktuali, tačiau, būdama įvilкта į simbolinį rūbą, ji aktualumo neprarado ir vėliau. Nors atskirų gyvenimo faktų rašytojas beveik nekommentuoja, bet visada, vienaip ar kitaip meniškai apibendrinamas, paliečia bendriausias, visuomenę dominančias problemas. Iškėlęs mintį, kad nieko nėra absoliutaus, vis dėlto rašytojas nesustoja negatyvioje stadijoje, stengiasi surasti vis aukštesnių moralinių principų: nuo absurdo prie maišto, nuo maišto prie solidarumo. Savo kūriniuose protestuoja prieš žmogaus egzistencijos nuvertinimą; jis stengiasi įvertinti žmogaus pastangas pasidaryti nepriklausomam nuo likimo jam diktuojamų sąlygų. Kadangi Kamiu būdinga netikėjimas absoliučiomis tiesomis, bet kokių absoliutumu, todėl ir pergalę prieš marą — socialinį ir moralinį blogį — jis traktuoja kaip laikiną. Tačiau kūrinio herojai pasiekia svarbią, nors ir laikiną pergalę — net ir abejingieji pradėjo suprasti, kad reikalas lieti visus. Taigi romano pagrindiniai teiginiai — pozityvūs: kvietimas solidarizuotis bei ugdyti brolybę žmonių, likimo sujungtų ir veikiančių ranka rankon visuomenės labui.

Vilnius, 1973, rugsėjis

¹³ A. Kamiu, Maras, p. 66

СУЩЕСТВОВАНИЕ ЧЕЛОВЕКА В СРЕДЕ АБСУРДА И СОЛИДАРНОСТЬ ЛЮДЕЙ В РОМАНЕ А. КАМЮ «ЧУМА»

Казис МАЧЕНАС

Резюме

В литературной критике превалирует тенденция односторонней оценки творчества А. Камю. В советском литературоведении это проявлялось в основном в негативной трактовке творчества А. Камю как единого нерасчленимого целого, во французском — в определении какой-либо одной главной темы, свойственной для всего творчества писателя. Диалектика творческой мысли А. Камю каждый раз оставалась за границами анализа.

В настоящей работе подчеркивается, что одной из основных тем творчества А. Камю является тема бунта человека против абсурдности бытия, которая в каждом новом произведении меняет свою направленность и характер. Герой Камю постоянно находится в рамках абсурда; он должен укладываться в них или ломать эти рамки.

Единственной возможностью самоутверждения человека, живущего в абсурдном мире является бунт. На протяжении всего творчества А. Камю характер бунта постепенно меняется. В романе «Чума» он изображен как солидарная борьба людей против чумной эпидемии, выступающей как символ всякого зла.

Для измерения усилий человека в условиях абсурдности мира необходимо учесть два плана: соотношение человека с враждебным ему миром вещей и соотношение индивида и общества.

Рассматривая книгу в аллегорическом плане, само значение чумы можно трактовать по-разному. В данной статье делается упор на то, что отдельные персонажи романа символически выражают определенные моменты, связанные с философской проблемой бунта. У положительных героев по-разному проявляются те черты характера, которые сопутствуют развитию чувства солидарности. Отказ от своих индивидуальных устремлений во имя единой цели — борьбы против зла, является их главной, хотя и временной победой. В статье дается определение гуманизма А. Камю, который проявляется в изображении людей, бунтующих и одновременно ищущих солидарности в действии. К такому изображению человека А. Камю пришел после определенных литературных и философских исканий.

L'EXISTENCE DE L'HOMME DANS LES CONDITIONS D'ABSURDE ET LA SOLIDARITÉ DES HOMMES DANS LE ROMAN D'ALBERT CAMUS „LA PESTE“

Kazys MACĖNAS

Résumé

Le but de cet article est de mettre en relief la dialectique de la pensée camusienne et de l'analyser à l'étape de „La Peste“. Si nous considérons le thème de la révolte comme le thème principal de tout l'oeuvre d'Albert Camus, il faut noter alors que la notion de la révolte contracte l'aspect de la solidarité des sinistrés, luttant contre le fléau; ainsi la solidarité peut être traitée comme le thème principal de „La Peste“.